

W gospodarce społecznej trzeba budować partnerstwa

Warunkiem powodzenia w realizacji programu reintegracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych jest stworzenie międzysektorowej koalicji wielu podmiotów, które włączą się we wdrażanie lokalnej polityki społecznej i rynku pracy rozumianych jako elementy rozwoju lokalnego, w tym również gospodarczego.

W dyskusji, jaka odbyła się w redakcji „Gazety Samorządu i Administracji”, a której zapisy ukazały się w nr. 2 dodatku „Przeciw Wykluczeniu” (dołączonego do „GSiA” nr 2 z 2008 r.), zastanawiano się nad funkcjami, jakie powinna pełnić polityka społeczna w kreowaniu rozwoju lokalnego. Postawiona została przy tym teza, że obecna formuła pomocy społecznej już się wyczerpała i potrzebny jest nowy sposób realizacji polityki społecznej na poziomie lokalnym.

Jaki? To pytanie otwarte, na które nie ma jednoznacznej odpowiedzi na poziomie praktycznych rozwiązań.

Liczy się aktywność

Natomiast na poziomie idei wszyscy chyba są zgodni co do tego, że współcześnie realizowana polityka społeczna powinna być aktywna, w przeciwieństwie do dzisiejszej zdecydowanie bardziej biernej, polegającej głównie na wypłacie różnorodnych zasiłków.

Jak zmienić tę charakterystykę pomocy społecznej? To bardzo ważne pytanie musi znajdować odpowiedź w różnorodnych praktykach obecnych

w polskiej rzeczywistości społecznej i gospodarczej.

Miechowski eksperyment

W projekcie „Możemy więcej – partnerstwo na rzecz spółdzielni socjalnych” współfinansowanym z Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL realizowane jest zadanie dotyczące przygotowania powiatowego programu reintegracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych. Program powstaje na terenie

Program reintegracji powinien mieć charakter operacyjny w stosunku do strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz programów przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji na lokalnym rynku pracy.

działania jednego z partnerów projektu, tj. w powiecie miechowskim, a źródła ma w zapisach ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, zwłaszcza zaś w art. 2 i 3.

Ideą przyświecającą powstaniu programu jest odważne i aktywne podjęcie próby zapobiegania skutkom wykluczenia społecznego zarówno przed jego zaistnieniem, jak i w czasie istnienia. Mowa jest tu zatem o profilaktyce oraz zmniejszaniu negatywnych efektów wykluczenia społecznego. Realizowane jest to poprzez realną, komple-

kową, komplementarną i synergiczną współpracę różnych instytucji i organizacji działających na terenie powiatu, czyli poprzez współpracę partnerstwa międzysektorowego.

GSiA OSTRZEGA

Należy przy tym dodać, że każda społeczność lokalna boryka się z problemami wykluczenia społecznego, jednak nie wszyscy chcą dostrzegać poważne konsekwencje tego zjawiska lub nie potrafią znaleźć wystarczającego rozwiązania, które mogłoby je zniwelować lub choćby zminimalizować.

Problem nie jest łatwy i nie da się go rozwiązać prostymi metodami. Konieczne jest podjęcie próby dotarcia do źródeł zjawisk związanych z wykluczeniem społecznym i stawianie od-

ważnych kroków w poszukiwaniu optymalnych rozwiązań, pozwalających na trwałą integrację i reintegrację społeczną oraz zawodową osób zaliczanych do grup wykluczonych społecznie.

Praca nad programem ma doprowadzić do współpracy między różnymi sektorami i podmiotami działającymi na terenie powiatu w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej osób uznanych za należące do grup wykluczenia lub marginalizacji społecznej oraz do takiej jako-

dokończenie na str. XIV

Nieregularne

Śr. nakład 11000 egz.

Zasięg ogólnopolski

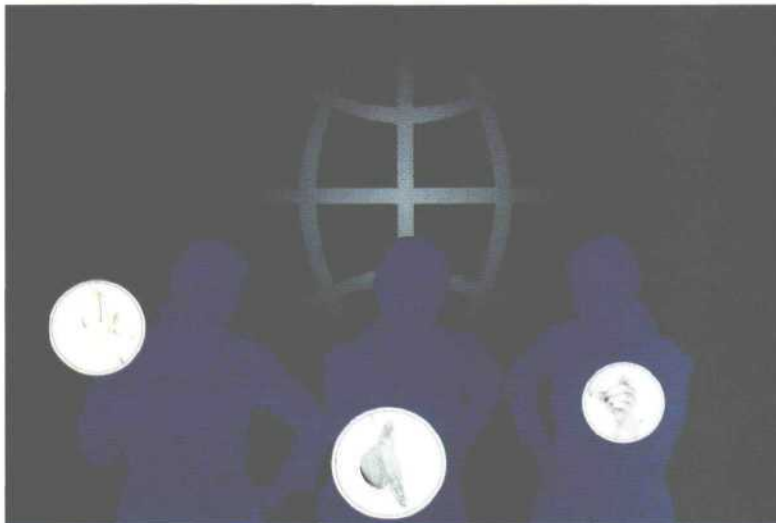

W gospodarce społecznej trzeba budować partnerstwa

dokończenie ze str. XV

- powiatowe centrum pomocy rodzinie (PCPR),
- powiatowy urząd pracy (PUP),
- samorządy gminne z danego powiatu,

nienie do reprezentowania jej i podejmowania w jej imieniu zobowiązań. Członków koalicji zaprasza starosta. Harmonogram posiedzeń (spotkań) ustalają członkowie koalicji w zależności od potrzeb i skali problemów wykluczenia społecznego ziden-

W tworzeniu programu reintegracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych należy uwzględnić istniejący w lokalnych instytucjach potencjał organizacyjny, prawny, finansowy i ludzki związany z udzieleniem pomocy w powrocie na rynek pracy.

- CARITAS lub inne organizacje wyznaniowe zajmujące się osobami wykluczonymi,
  - organizacje społeczne (porządowe) pracujące z lub na rzecz osób wykluczonych lub marginalizowanych społecznie,
  - przedstawiciele lokalnego biznesu, którzy chcą włączyć się w działania na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu na terenie powiatu,
  - inni partnerzy istotni z punktu widzenia danej społeczności.
- Każda z instytucji i organizacji reprezentowana jest w koalicji imiennie przez określoną osobę, która powinna mieć upoważ-

tyfikowanych w danej społeczności. Każda z zaproszonych instytucji musi mieć realną propozycję metod, narzędzi i zasobów, które mogą być wykorzystane przez koalicję do realizacji programu reintegracji.

Praca nad powstaniem takiej koalicji i stworzeniem przez nią programu reintegracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych jest, oczywiście, uzależniona od specyfiki danej społeczności oraz stopnia i jakości współpracy między różnorodnymi podmiotami. Jednak można wskazać na pewną propozycję, która jest do zrealizowania w każdym wa-

runkach polskiego samorządu (patrz ramka na str. XIV-XV).

Realizacja programu reintegracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych, jako części operacyjnej do strategii rozwiązywania problemów społecznych, powinna przyczynić się do zwiększenia oddziaływania instytucjonalnego na rzecz rozwiązywania problemów wykluczenia społecznego i z rynku pracy określonych grup społecznych.

Determinanty sukcesu

Warunkiem powodzenia w realizacji programu reintegracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych jest istnienie rzeczywistych motywów do współpracy i zaangażowania swych potencjałów na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów, jakimi powinni wykazywać się uczestnicy koalicji – partnerstwa międzysektorowego. Program powinien mieć wieloletni charakter, a jednocześnie stać się narzędziem wspólniania współpracy różnych podmiotów mogących włączyć się w realizację lokalnej polityki społecznej i rynku pracy jako elementów rozwoju lokalnego (w tym również gospodarczego). Będzie to wtedy rzeczywisty przejaw realizacji zapisów ustawy o pomocy społecznej oraz zasad subsydiarności i partnerstwa.

Jacek Kwiatkowski

kierownik projektu „Możemy więcej”

Tekst powstał w związku z realizacją projektu „Możemy Więcej – Partnerstwo na rzecz spółdzielni socjalnych” finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL „GSiA” jest jednym z partnerów przedsięwzięcia.

Nieregularne

Śr. nakład 11000 egz.

Zasięg ogólnopolski

■ sposoby identyfikacji osób wykluczonych i włączanych do społeczeństwa,

■ metody współpracy z instytucjami, które zajmują się pomocą (wspomaganiem) osób wykluczonych lub marginalizowanych społecznie i zawodowo w danej społeczności lokalnej,

■ sposoby tworzenia i strukturę składu koalicji lokalnych instytucji i organizacji oraz środowiska biznesu,

■ zakres zadań i kompetencji koalicji oraz relacji (zależności) z instytucjami publicznymi zajmującymi się pomocą społeczną i aktywizacją na rynku pracy z mocy obowiązującego prawa.

Trzy fundamentalne zasady

Realizacja takiego programu opierać się musi na fundamentach 3 zasad:

■ odpowiedzialności – współodpowiadania za losy członków społeczności lokalnej (podejmowanie wyzwania konieczności zareagowania na dysfunkcyjność społeczną); chodzi przede wszystkim o tych, którzy nie dają sobie rady z otaczającą ich rzeczywistością, co przejawia się najczęściej niedostosowaniem społecznym i brakiem możliwości znalezienia pracy; w konsekwencji rozszerzająca się liczebnie i jakościowo grupa osób dysfunkcyjnych społecznie (i zawodowo) ma negatywny wpływ na taki czynnik rozwoju lokalnego, jakim jest kapitał społeczny,

■ partnerstwa – bez względu na charakter działalności, sektor, formę własności itp. wszyscy uczestnicy tego zadania są równi w stosunku do siebie; różnicuje ich tylko charakter kompetencji oraz zdolności świadczenia określonych działań, które

wymagane będą przy realizacji programu,

■ współpracy – uczestnicy koalicji, współautorzy programu wykazują się praktycznie sprawdzalną chęcią do wymiany informacji, doświadczeń, zasobów itp. w celu osiągnięcia jak najwyższego stopnia synergii podejmowanych działań dla włączenia określonych grup społecznych podlegających wykluczeniu lub marginalizacji społecznej i zawodowej w powiecie.

Jak powstaje i działa koalicja

Realizacji opracowania i wdrożenia programu podejmuje się koalicja lokalna pod przewodnictwem starosty. Proponowany skład koalicji lokalnej może wyglądać następująco:

■ starostwo powiatowe,

dokończenie na str. XVI

przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Na tym etapie powstaje matryca potencjałów i kompetencji, jakie mogą być wykorzystane przy realizacji programu reintegracji oraz szerzej – lokalnej polityki społecznej.

4. Zaproszenie do koalicji wszystkich przedstawicieli instytucji z terenu powiatu. Koalicja powinna działać na zaproszenie i pod przewodnictwem starosty.

5. Spotkanie inauguracyjne koalicji – określenie zasad i pól współpracy: chodzi zwłaszcza o zdefiniowanie celów działania koalicji, metod pracy, zasad komunikacji, wyników analiz dotyczących identyfikacji grup wykluczonych wymagających szczególnego wsparcia w wejściu i powrocie na rynek pracy.

6. Określenie potencjałów organizacyjnych, prawnych, finansowych, ludzkich i innych związanych z udzieleniem pomocy w powrocie na rynek pracy osobom z niego wykluczonym. Chodzi o to, co która instytucja może zrobić na rzecz wybranej grupy wymagającej wsparcia, kto będzie głównie odpowiedzialny za koordynację pomocy. Najlepiej, aby była to jakaś uznana i powszechnie szanowana w środowisku organizacja społeczna, zdolna do pozyskiwania funduszy zewnętrznych, szczególnie z PO KL Priorytet VII.

7. Określenie form aktywizacji społeczno-zawodowej wybranej grupy defaworyzowanej (wykluczonej) na rynku pracy. Wybór najodpowiedniejszej metody pracy z tymi ludźmi. Do dyspozycji jest wiele modeli wypracowanych w projektach finansowanych ze środków PIW EQUAL, w tym w projekcie „Możemy więcej”. Chodzi o większe wykorzystanie centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej w aktywizacji osób wykluczonych społecznie i zawodowo oraz tworzenie miejsc pracy w spółdzielniach socjalnych i działających na terenie powiatu przedsiębiorstwach i organizacjach społecznych. Na tym etapie chodzi o wypracowanie metod współpracy, zakresu odpowiedzialności poszczególnych członków koalicji, sposobów i źródeł finansowania wybranego w danym powiecie sposobu reintegracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych.

8. Podpisanie między członkami koalicji porozumienia dotyczącego stałej współpracy w zakresie przeciwdziałania i zapobiegania skutkom zjawiska wykluczenia społecznego w powiecie. Porozumienie to ma uwzględnić zasady współpracy oraz zidentyfikowane wcześniej potencjały i kompetencje, zawarte w matrycy kompetencyjnej.

9. Wdrożenie programu oraz stały jego monitoring i okresowa ewaluacja.

Nieregularne

Śr. nakład 11000 egz.

Zasięg ogólnopolski

W gospodarce społecznej trzeba budować partnerstwa

dokończenie ze str. XIII

ści tej współpracy, która daje szansę na skuteczne przeciwdziałanie nowej i dotychczasowej marginalizacji społecznej przy wykorzystaniu wiedzy, doświadczeń i zasobów tychże – różnorodnych – instytucji. Dzięki temu ma szansę powstać rzeczywiste partnerstwo międzysektorowe na poziomie lokalnym skoncentrowane na realizowaniu lokalnej polityki społecznej. Możliwa jest przy tym realna współpraca na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu bez konieczności specjalnego zasilenia finansowego, a przy wykorzystaniu dostępnych zasobów lokalnych.

Skuteczna współpraca różnych podmiotów w konsekwencji nastawiona jest na rzeczywistą pomoc osobom defaworyzowanym w taki sposób, który zaspokaja ich potrzeby oraz wpływa na wzrost jakości zasobów ludzkich i – więcej – kapitału społecznego, który z kolei ma podstawowe znaczenie dla zdefiniowanego w danej społeczności rozwoju lokalnego.

Trzeba jednoczyć siły i potencjały

Choć ustawa o pomocy społecznej mówi o programach pomocy społecznej, to praktyka pokazuje, że – mimo obowiązku – wiele gmin i powiatów w Polsce takich programów nie ma,

a te, które zostały opracowane, nie odpowiadają na rzeczywiste problemy zjawisk związanych z wykluczeniem społecznym.

Podstawowym mankamentem programów pomocy społecznej jest brak opisu metod współpracy różnych podmiotów działających w gminie i powiecie na polu pomocy społecznej. Nie ma więc w nich zapisów dotyczących partnerstwa międzysektorowego i kompletowania potencjałów realizacyjnych (instytucjonalnych, organizacyjnych, finansowych itp.) wszystkich instytucji i podmiotów z danej gminy czy powiatu.

Program reintegracji powinien mieć charakter operacyjny w stosunku do strategii rozwiązywania problemów społecznych oraz programów przeciwdziałania bezrobociu i aktywizacji na lokalnym rynku pracy. Program reintegracji pokazuje:

Etapy powstawania programu reintegracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych

1. Przegląd dostępnych danych dotyczących wykluczenia społecznego (w tym szczególnie z rynku pracy) – pod uwagę trzeba wziąć wszelkie badania, analizy, statystyki, informacje własne pokazujące (identyfikujące) istniejące w powiecie (a zatem i w gminach) problemy społeczne dotyczące wykluczenia, marginalizacji, defaworyzacji itp. Chodzi np. o długotrwale bezrobotne kobiety zajmujące się osobami zależnymi (chore dzieci itp.), młodzież opuszczającą zakłady poprawcze, domy dziecka, inne placówki wychowawcze, resocjalizacyjne i penitencjarne, wracającą do danej społeczności na terenie powiatu; chodzi o każdą możliwą do zidentyfikowania grupę społeczną, która nie ma szans na powrót na rynek pracy. Takie analizy, dane, statystyki mogą być w zasobach ośrodków pomocy społecznej (OPS), powiatowych centrów pomocy rodzinie (PCPR), powiatowych urzędów pracy (PUP), szkół, parafii, organizacji społecznych zajmujących się pomocą społeczną. W tym działaniu należy zidentyfikować wszelkie dostępne informacje: ich zawartość merytoryczną, kto jest ich właścicielem, jak można z nich skorzystać, jak są aktualne itp.

2. Identyfikacja partnerów zajmujących się polityką i pomocą, w tym również społeczną – konieczne jest zwłaszcza zidentyfikowanie organizacji społecznych, związków zawodowych, szkół, parafii i działających na ich terenie grup, organizacji pomocy socjalnej itp. Należy zidentyfikować: nazwę, adres, zakres działalności, kluczowe osoby. Do tej listy dodać należy wszystkie OPS-y, PCPR-y i PUP-y. W efekcie powinien powstać raport, który pokazuje potencjalną mapę możliwości współpracy w rozwiązywaniu problemów społecznych. Teoretycznie każda gmina i każdy powiat mają taką wiedzę o różnorodnych instytucjach. Jednak zebranie jej w jednym miejscu i czasie pod kątem możliwości wykorzystania różnorodnych potencjałów dla rozwiązywania problemów społecznych na terenie powiatu daje trudną do przecenienia wiedzę o bogactwie instytucjonalnym i niezwykłym potencjale wymagającym jedynie dobrej organizacji.

3. Analiza informacji zebranych w opisanych wyżej działaniach – wyciągnięcie wniosków związanych z zakresem pracy poszczególnych organizacji, które mogą stać się członkiem powoływanej w powiecie koalicji na rzecz

Nieregularne

Śr. nakład 11000 egz.

Zasięg ogólnopolski

